

Programul Operațional Capacitate Administrativă 2014-2020

Axa prioritară 1: *Administrație publică și sistem judiciar eficiente*

Obiectiv Specific 1.1: *Dezvoltarea și introducerea de sisteme și standarde comune în administrația publică ce optimizează procesele decizionale orientate către cetățeni și mediul de afaceri în concordanță cu SCAP CULTURA ALTERNATIVĂ*, Contract nr. 84/29.03.2018, Cod SIPOCA 345, Cod MySMIS 110829

Studiu calitativ cu privire la bunele practici de politici publice în domeniul cultural

Statutul artistului independent în 5 state europene -Selecție secțiuni-

Autoare: Andrei (Cristea) Rodica-Corina, Dr.

Studiu elaborat în cadrul proiectului Cultura Alternativă, cofinanțat din Fondul Social European, prin Programul Operațional Capacitate Administrativă 2014-2020.

„Conținutul acestui material nu reprezintă în mod obligatoriu poziția oficială a Uniunii Europene sau a Guvernului României”.

2018

\\

CULTURA ALTERNATIVĂ - Proiect selectat în cadrul Programului Operațional Capacitate Administrativă 2014-2020, cofinanțat de Uniunea Europeană din Fondul Social European

CUPRINS:

Introducere.....	4
Capitolul I – Concepte și definiții fundamentale pentru analiza politicilor publice în domeniul cultural	7
Capitolul II – Studiu de caz: Politici culturale și statutul artistului în Franța	21
Capitolul III - Studiu de caz: Politici culturale și statutul artistului în Germania.....	34
Capitolul IV- Studiu de caz: Politici cultural și statutul artistului în Marea Britanie.....	48
Capitolul V - Studiu de caz: Politici culturale și statutul artistului în Slovacia.....	60
Capitolul VI- Studiu de caz: Politici culturale și statutul artistului în Danemarca.....	70
Capitolul VII- Politici culturale și statutul artistului în România. Dezbateră actuală. Prezentare succintă.....	77
Capitolul VIII- Abordarea calitativă. Analiza comparativă a politicilor cultural și a statutului artistului în cele cinci state europene.....	83
Concluzii și recomandări.....	115
Bibliografie	119
Anexe:	
Anexa I: Interviu și grila de interviu.....	126
Anexa II: Statutul artistului în Spania, Austria și Belgia. Prezentare succintă.....	131

Argument

Un popor se definește și identifică prin cultura sa. Artiștii sunt o categorie foarte importantă a societății în conturarea valorilor generațiilor din care fac parte.

Ceea ce definește statutul artiștilor este nivelul de apreciere pe care societatea îl are față de artiști și recunoașterea de către societate a libertăților și drepturilor, inclusiv a drepturilor morale, economice și sociale, cu referire specială la venituri și securitate socială, de care artiștii se pot bucura. Acesta implică măsuri coerente care susțin libertatea de exprimare și de asociere; promovarea educației și formării profesionale în toate disciplinele artistice, precum și legile contractuale, sociale, fiscale, de proprietate intelectuală și reglementări care sunt adaptate naturii atipice și intermitente a muncii lor.

Studiul de față este un prim pas în definirea și construcția la nivel legislativ a unui statut al artistului în România, un lucru necesar la nivel de politică culturală. Studiul face parte din proiectul „Cultura alternativă”, proiect cofinanțat din Fondul Social European, prin Programul Operațional Capacitate Administrativă.

Prezentare

Una dintre activitățile proiectului constă în elaborarea studiului calitativ cu privire la bunele practici de politici publice în domeniul cultural, la nivel internațional, în cadrul căruia se identifică și centralizează bunele practici la nivel internațional în domeniul culturii reprezintă una dintre bazele resurselor teoretice pentru stabilirea itemilor dintr-o politică publică privind statutul artistului.

Ca în toate domeniile de interes public, și în acesta, al culturii, încercăm să analizăm modul cum funcționează politicile publice în Uniunea Europeană, având în vedere că, oricum, legislația românească trebuie să fie în concordanță cu directivele europene. Ca o paranteză, din păcate, un fapt știut de noi, în cadrul tuturor analizelor și studiilor la nivel de eficiență a politicilor, cât și la nivel de percepție a cetățenilor în legătură cu politici și

legislația din spatele lor, România este codașă printre statele europene. Raportarea instituțională și socială a statului la artistul independent nu are coerența necesară, ceea ce duce la pierderi masive de talent (și talente) și implicare din partea lui.

Studiul conține analiza legislației, strategiilor și politicilor publice din domeniul culturii, cu accent pe relația artistului independent cu statul, în cinci țări europene, selectate după criterii precum asemănarea la nivel de organizare cu statul român, eficiența modului de organizare a politicilor culturale, particularități care vin în sprijinul artiștilor independenți.

Statele selectate sunt **Franța, Marea Britania, Germania, Danemarca și Slovacia**. În cadrul studiului, *am aplicat un interviu cu artiști, experți în domeniul culturii*, din mediul public, privat sau nonguvernamental, din țările menționate, prin care s-a încercat să prezentarea percepției lor asupra politicilor publice, puncte tari și puncte slabe, obstacole întâmpinate, dacă există, privind legislația în domeniu, opinii privind modul de funcționare al politicilor publice, cum se reflectă real strategia în domeniul culturii în calitatea vieții artistului.

Obiectivul studiului este de a găsi pe baza punctelor tari din politicile culturale din cele cinci state câteva recomandări pentru o politică publică privind statutul artistului în România.

Structura studiului

Studiul conține două părți. Prima parte cuprinde șapte capitole, dintre care primul prezintă conceptele fundamentale folosite în cercetare, următoarele cinci sunt studii de caz privind politicile culturale și statutul artistului în statele selectate, în timp ce ultimul este o prezentare succintă a situației din România. A doua parte este compusă din cercetarea calitativă și analiza comparativă a criteriilor privind politica, cultura și statutul artistului, care va sta la baza unor concluzii și a unor recomandări pentru un statut al artistului în România.

Tabel cu situația artistului independent în cele 5 state

Țară/situație specifică	Franța	Germania	Regatul Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord	Slovacia	Danemarca
Sistem politic	Republică semiprezidențială	Republică parlamentară	Monarhie constituțională	Republică parlamentară	Monarhie constituțională
Model cultural	Centralizat	Descentralizat	Descentralizat libertarian (cu autonomie ridicată pentru regiuni)	Hibrid	Centralizat-model nordic
Lege specifică artiștilor independenți	Da- Schema de securitate Socială pentru artiștii independenți (1977)	Da – Legea de Asigurare Socială a artiștilor (1981)	Nu	Nu- în dezbatere publică	Nu- Statutul artiștilor este încadrat în legislația pentru toate profesiile.
Măsuri fiscale*	Da	Da	Da	Da	Nu
Legi specifice pe domenii culturale	Reguli diferite pentru artiștii vizuali și cei ai spectacolului (<i>intermittence du spectacle</i>)	Nu	Programe speciale pentru diverși artiști din domenii în vederea	Nu	Nu

\\

			sprijinului pentru angajare și găsirea de proiecte.		
Protecție socială**	Da	Da	Nu	Nu	Nu

* Reduceri și/sau scutiri de taxe și impozite (inclusive TVA)

** Asigurări de șomaj, pensie și sănătate

*** Cum sunt angajați majoritatea artiștilor - Contracte determinate, colaborări scurte, contracte pe perioadă nedeterminată

Sisteme de protecție socială

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Studiul actual este o radiografie schematică a cinci modele de politici culturale și abordări ale statutului artistului din Europa. Cele cinci sisteme pot fi considerate în anumite privințe modele de organizare și funcționare a domeniului culturii, iar în alte privințe exemple de bune practici. În paralel, în toate cele cazurile există puncte slabe și clivaje, care stau în mijlocul dezbaterilor publice sau sunt la debutul analizei experților de politici publice din statul respectiv.

Concluziile care pot fi subliniate în urma analizei legislației, politicilor publice și stării de fapt din cele cinci state, cât și în urma discuției cu experți din domeniul cultural și artiști, concluzii care pot sprijini fundamentarea unei politici publice și în România sunt:

- 1) Regimul politic al unui stat este important în analiza politicilor publice din cadrul lui. Pentru a putea anticipa dacă o politică publică va funcționa, ea trebuie să fie în concordanță cu relația dintre instituțiile statului, cu precădere între instituțiile centrale și cele locale și regionale.

\\

- 2) Sistemul descentralizat înseamnă o responsabilitate mai ridicată acordată autorităților regionale și locale și un nivel de autonomie culturală care atrage după sine implicare mai profundă la nivel local a decidenților în viața culturală a zonei/regiunii.
- 3) Sistemul centralizat înseamnă o implicare mai puternică a statului în viața culturală, însă poate însemna și reguli de protecție socială față de artiști și sprijin pentru susținerea lor în momente în care nu au activitate mai riguroasă. Totuși, acest lucru poate duce la clivaje în societate pe baza investițiilor contribuabililor, care pot considera un dezechilibru între cost și eficiență. Din acest motiv, măsurile de protecție socială trebuie să fie echilibrate.
- 4) Măsura de protecție socială apreciată cel mai mult este asigurarea de șomaj specială oferită artiștilor independenți datorită naturii inconstante a muncii lor. Totuși, trebuie găsită o formulă avantajoasă pentru ei pentru a primi șomaj.
- 5) Artiștii preferă la un moment dat locuri de muncă cu durată mai lungă și mai stabile, deși, dacă există oportunități multiple și sprijin din partea statului și al societății civile pentru găsirea de oportunități (cum este în Marea Britanie), nivelul de satisfacție al acestora crește, întrucât există certitudinea că au posibilitatea să fie susținuți și implicați în proiecte.
- 6) Asigurarea de pensie depinde de rigurozitatea artistului de a își plăti impozitele.
- 7) Deducerile fiscale pentru artiști sunt măsuri des întâlnite și implementate sub diverse forme în statele europene și benefice nu doar pentru siguranța și munca artistului, ci și pentru un nivel ridicat de acces la cultură a populației și implicit un nivel de educație culturală mai bun.
- 8) Sistemul de impozitare pentru artiști, oricât de organizat și transparent este, este considerat greoi și dificil de majoritatea dintre ei. Din acest motiv, el este în majoritatea statelor cât mai simplu și implică declarații online. Sistemele de asigurări și impozite este corelate pentru a nu exista lipsuri sau scăpări.
- 9) Consultanță pentru artiști pentru plata impozitelor și taxelor și pentru înțelegerea drepturilor de autor și a altor opțiuni de contractare este o opțiune bună de care se

poate ocupa statul sau organizații asociative și nonguvernamentale în domeniul culturii.

- 10) Locurile de muncă în sistemul public în domeniul culturii în Franța și Germania sunt apreciate și bine remunerate, însă greu accesibile.
- 11) Nivelul de venit al artiștilor care nu au multă notorietate este considerat scăzut sau sub media veniturilor altor profesii.
- 12) Societate civilă este în majoritatea cazurilor puternică, reprezentând o sursă de sprijin pentru artiști în:
 - Găsirea de oportunități;
 - Implicarea în proiecte de profil;
 - Obținerea de fonduri, apărarea drepturilor lor;
 - Inițierea dezbaterilor pe marginea nevoilor și problemelor lor;
 - Consultanță pentru plata impozite și taxe.
- 13) Patrimoniul național este apreciat și pus în valoare. Artiștii care lucrează în domeniul patrimoniului sunt bine integrați în sistem.
- 14) Politicile culturale au în centru 3 valori: acces cât mai ridicat la cultură, nivel ridicat de educație culturală a populației, libertatea de exprimare a artiștilor.
- 15) Statul, împreună cu terți actori, precum companii, organizații neguvernamentale pun la dispoziție multe fonduri, proiecte și oportunități pentru artiști. Sunt puține posibilitățile de „anagajat pe viață” în cultură, cu mici excepții în posturile publice.
- 16) Dacă luăm în calcul modelul nordic, este important de subliniat faptul că profesia de artist, deși mai specială, prin natura muncii, nu este mai prost plătită ca alte profesii și foarte bine integrată la nivelul societății, ceea ce poate însemna un avantaj.
- 17) În dezbaterile publice pe marginea statutului artistului sunt luate în calcul întotdeauna recomandări ale UNESCO, Comisiei Europene și ale altor instituții de profil.
- 18) Drepturile de autor sunt foarte protejate și bine reglementate, dar nu aduc neaparat un aport financiar consistent artistului.

19) Domeniile culturale pot fi abordate diferit, atât la nivel legislativ, cât și ca impact asupra publicului, astfel încât artiștii au drepturi diferite în funcție de sectorul cultural în care activează.

România poate împrumuta de la toate cele concii state măsuri de bune practici, însă, dacă luăm în calcul situația actuală și sistemul politic, cele mai multe recomandări pot fi preluate din sistemul slovac, francez și german.

Astfel, din concluziile de mai sus, ca principale recomandări cu privire la dezbaterea publică legată de statutul artistului în România și la punctele care pot fi incluse într-o politică publică, se pot enumera:

- 1)** Necesitatea definirii statutului artistului în concordanță cu legislația în vigoare și conform unor criterii bine explicate (pe modelul oferit de Slovacia);
- 2)** Înființarea unui organism care va oferi consultanță artiștilor în vederea:
 - Plătirii taxelor și impozitelor,
 - Obținerii de fonduri internaționale pentru cultură (pe modelul Secretariatului Europa Creativă),
 - Utilizării accesului la baze de date cu locuri de muncă și oportunități pe cultură;
- 3)** Susținerea unei societăți civile mai puternice care să apere drepturile artiștilor și care să aducă în dezbatere publică toate nevoile lor. Este necesară o structură asociativă care să intermedieze relația tuturor categoriilor de artiști cu statul.
- 4)** Deduceri fiscale echitabile pentru toate domeniile culturale, precum o taxă de valoare adăugată mai mică la operele de artă;
- 5)** Deduceri fiscale pentru echipamente și pentru transport și eventual pentru studii în domeniu pentru artiști;
- 6)** Asigurare de șomaj specială și pentru contractele determinate. Poate fi găsit un algoritm avantajos pentru artiști, cât și pentru bugetul de stat;
- 7)** Asigurare de sănătate minimală pentru artiști. Pe modelul asigurării de șomaj, și în cazul sănătății poate fi adus în dezbatere publică un algoritm în care artiștii să aibă acces la sănătate. Important este găsirea unei formule și pentru perioadele în care

artiștii nu sunt implicați în proiecte sau nu au locuri de muncă, măcar pentru o perioadă determinată de timp.

- 8) O administrație locală și regională mai implicată în proiectele culturale, cu o autonomie mai mare. Pot fi gândite și roluri separate pentru instituțiile regionale și locale.

Pe lângă prezentarea unei politici publice privind statutul artistului în România, punctez câteva aspecte care pot fi îmbunătățite în așa fel ca un statut al artistului chiar să poată fi implementat, precum:

- 1) Flexibilitate și transparență când vine vorba de posturile în cultură;
- 2) Un sistem de impozitare simplificat, mai bine organizat și cât mai transparent;
- 3) O implicare mai mare a companiilor private în sponsorizarea și finanțarea culturii
- 4) Protejarea, respectarea și promovarea mai accentuate și într-un mod funcțional a patrimoniului național;
- 5) Evitarea și sancționarea discriminărilor privind artiștii mai ales pe criterii de gen sau opinii divergente cu statul, în așa fel încât libertatea de exprimare să nu fie în niciun fel îngradită.

Deciziile referitoare la comisioanele artistice, indemnizațiile, alocarea subvențiilor guvernamentale, protecția patrimoniului și recrutarea de specialiști în domeniul culturii sunt de obicei făcute cu consiliere din partea organismelor consultative care adună specialiști independenți și experți recunoscuți în domeniile corespunzătoare.